

Veilednings- og oppfølgingslos

Veilednings- og oppfølgingslos, også kalt los, er ansatt ved NAV-kontoret for å hjelpe mennesker med psykiske helseplager som har et ønske om å komme i arbeid eller arbeidsrettet aktivitet. Brukerne skal ha behov for sammensatte tjenester og oppfølging over tid, utover den veiledningen som tilbys gjennom den ordinære oppfølgingen i NAV. Ved å være et bindeledd mellom NAV og helseapparatet skal losen bidra til at brukerne i mindre grad blir kasteballer mellom ulike instanser.

AV KATHINKA SOLHEIM

Her vil jeg kort fortelle om bakgrunnen for satsningen i NAV, og videre beskrive arbeidshverdagen min og litt om mine erfaringer etter to og et halvt år som los.

Bakgrunn for satsningen:

Veilednings- og oppfølgingslos er en del av satsningen på arbeid og psykisk helse. Stillingene har utgangspunkt i Nasjonal strategiplan for arbeid og psykisk helse

Fakta:

Nasjonal strategiplan for arbeid og psykisk helse har følgende satsningsområder i Hordaland:

- *Veiledning og oppfølgingslos:*
- *Senter for jobbmestring:* et tilbud til mennesker med lett til moderat angst og/eller depresjon som strever i jobbhverdagen. Senteret tilbyr veiledning og behandling til å takle de psykiske problemene slik at man raskt kan komme tilbake i jobb.
- *Medarbeider med brukererfaring:* et utdanningstilbud for tidligere brukere av psykiske helsetjenester. Kvalifiserer for arbeid i bedrifter eller organisasjoner, som gir service til personer med psykiske lidelser.
- *Studier med støtte:* et lavterskeltilbud til studenter med psykiske problemer. Brukerne får faglig og sosial støtte og oppfølging for å nå studiemålene sine.

2007–2012, Opptrappingsplanen for psykisk helse 1998–2008 og Stortingsmelding nr 9 (2006–2007) Arbeid, velferd og inkludering.

I forbindelse med NAV reformen, som har som mål å være et ledd i en helhetlig og langsiktig strategi for et inkluderende samfunn og inkluderende arbeidsliv, er målsetningen å få flere i arbeid og færre på stønad. Det skal bli enklere for brukerne og tilbudene skal være tilpasset brukernes behov. Målet er en helhetlig og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning.

Tidligere erfaringer med satsning på arbeid og psykisk helse i NAV, Vilje Viser Vei(1), avdekket mangler i oppfølgingen av brukerne. Vilje Viser Vei startet med utgangspunkt i Opptrappingsplanen for psykisk helse 1998–2008, hvor Aetat fikk tildelt storbymidler til å starte arbeidsrette tiltak for mennesker med psykiske helseplager. Et lite koordinert hjelpeapparat, dårlig kommunikasjon mellom NAV, brukerne og hjelpeapparatet og lite eller ingen fokus på arbeid var erfaringer som gikk igjen. Videre opplevde brukerne at de i stor grad ble tilbudt arbeidsrettede tiltak i skjermete omgivelser, i form av arbeidsmarkedsbedrifter og i liten grad i det ordinære arbeidslivet.

Med dette som utgangspunkt ble det vinteren/våren 2008 ansatt 32 loser fordelt på de største byene i Norge. Ytterligere ti loser ble ansatt i løpet av høsten 2008, slik at det per i dag er ansatt 42 loser i 15 byer.

Det å ha kjennskap til lokalsamfunnet er også en viktig del av jobben min. (Foto: Erik Norrud)

Losen sine arbeidsoppgaver:

Losen er ansatt ved NAV lokal, og primæroppgaven er å følge opp personer med psykiske helseproblemer som har et ønske om å komme i arbeid eller arbeidsrettet aktivitet.

Man kan si at losen har en tredelt kjerneoppgave. Først og fremst er det et tilbud om tett og individuell oppfølging for personer med psykiske helseplager som ikke kan nyttegjøre seg NAVs ordinære tilbud. Fokuset er å veilede, støtte og følge opp slik at den enkelte kommer i arbeid eller arbeidsrettet aktivitet. Derneft er det å være et bindeledd utad. Med dette mener man å samordne tjenester, knytte kontakt mellom bruker, NAV, kommunale tjenester, DPS og eventuelle andre tjenester bruker er i kontakt med. Et naturlig redskap i samordningen av tjenester er individuell plan.

Den siste delen av kjerneoppgaven til losen, er å være veileder for arbeid og psykisk helse i NAV-kontoret. Gjennom sin erfaring og kompetanse, skal losen være en fagresurs på arbeid og psykisk helse og bidra til kompetanseheving ved å være veileder og samtalepartner for sine kollegaer.

Min erfaringsbakgrunn da jeg ble ansatt som los i april 2008, var ni år som ergoterapeut innen ulike felt i psykisk

helsevern. Akutt psykiatri, aktivitetsavdeling, korttids rehabiliteringspost samt leder for et Aktivitetssenter. Av teoretisk påbygging har jeg videreutdanning innen psyko-seforståelse (SEPREP) og videreutdanning i psykisk helsearbeid.

Hverdagen som los – oppfølging av brukere:

Det å treffe brukere i NAV var en ny arena for meg. En av tingene jeg liker med satsningen på arbeid og psykisk helse i NAV, er at det er fokus på psykisk helseproblem, ikke diagnose. Det at det er *ønsket* om å komme i arbeid eller arbeidsrettet aktivitet som er drivkraften, men at det er det psykiske helseproblemet som hindrer personen å komme dit, er et utgangspunktet for meg som los.

Hovedoppgaven til losen er tett og individuell oppfølging. Med dette utgangspunktet er det tenkt et begrenset antall brukere som hver los skal følge opp. Det har vært en av utfordringene til losene, behovet synes langt større enn hva tilbudet er. Per i dag har jeg oppfølging av 36 brukere, mens det optimale ville vært ca 20.

I min hverdag som los går mest tid med til samtaler med brukerne. Det kan være samtaler på NAV-kontoret, delta i samtaler med arbeidsgivere, arbeidsmarkedsbedrif-

Fleksibilitet er et nøkkelord for losjobbingen og hvis brukerne ønsker det, er det muligheter for å treffes for eksempel på kafé. (Foto: Erik Norrud)

ter, pårørende, fastleger, DPS, psykiatritjeneste, barnevern eller andre offentlige instanser. Fleksibilitet er et nøkkelord for losjobbingen, og hvis brukerne ønsker det er det muligheter for å treffes for eksempel på kafé. Min erfaring er likevel at når brukerne vet hvem de har som kontaktperson på NAV, har de ikke behov for å møtes på «nøytral arena». NAV er ikke lengre et sted som de forbinder med uforutsigbarhet. Losen har mobiltelefon, noe som må sies å være en suksessfaktor. Mange brukere holder kontakt per sms, i perioder daglig. Mail er også en kommunikasjonsform mange bruker. Det å være tilgjengelig er også noe arbeidsgivere, pårørende og andre samarbeidspartnere gir positive tilbakemeldinger om.

Tema i samtalen er arbeid og aktivitet. Likevel vil det være andre tema som i perioder opptar bruker så mye at det ikke er et mål å ha ensidig fokus på dette. Slike tema er ofte økonomi, behov for behandling, relasjonelle problemer, samt behov for praktisk bistand, for eksempel er det mange som har problemer med å åpne posten sin. Det som kjennetegner mange av mine losbrukere i det første møtet er at de har hatt lite kontinuerlig behandling i psykisk helsevern, de har hatt hyppige skift av veiledere ved NAV og at de har vekslet mellom en rekke NAV- tiltak

uten å ha kommet nærmere det ordinære arbeidslivet.

Losen bidrar til økt fokus på psykisk helse på NAV-kontoret:

En annen viktig del av jobben min har vært veilederfunksjonen overfor kollegaer ved NAV-kontoret. Dette har både vært i form av individuell veiledning i enkeltsaker, delta i trekantsamtaler med kollega i NAV og bruker, samt undervisning/innspill på fagmøtene i kontoret. På denne måten har psykisk helse blitt et tema som får mye plass på NAV-kontoret. Dette gjør noe med kollegaene mine sine holdninger til psykisk helse, en del fordommer er lagt på hyllen. Jeg er ansatt på et NAV-kontor med over 100 ansatte, og det går ikke en arbeidsdag uten at en eller flere kollegaer kommer og ber meg om råd eller forslag i oppfølgingen av brukere med psykiske helseproblemer.

Erfaringer etter to og halvt år som los:

Ting tar tid. Etter to og et halvt år har jeg ikke avsluttet oppfølgingen av en eneste bruker, bortsett fra de som har flyttet. Når brukere i lang tid har vekslet mellom behandling og ulike arbeidsrettede tiltak som i liten grad har vært tilrettelagt for den enkelte, tar det tid å få på plass et sam-

Hovedoppgaven til losen er tett og individuell oppfølging. I utgangspunktet er det tenkt et begrenset antall brukere som hver los skal følge opp. (Foto: Erik Norrud)

arbeid og kartlegge hva som kan være et framtidig yrkesvalg. Det å ta hensyn til den enkeltes psykiske helse, samtidig som brukerens yrkesdrøm skal ivaretas tar tid. Det å erfare at små skritt på veien ofte må til, at det er de positive erfaringene som blir de viktige byggesteinene tilbake til det ordinære arbeidslivet.

Flertallet av brukerne jeg følger opp er i arbeidsrettet aktivitet, i form av arbeidspraksis, kurs, utdanning eller i arbeidsmarkedsbedrift. Noen har fått deltidsstillinger, men det er ingen av dem som jeg følger opp som los som per i dag er fast ansatt i 100 prosent ordinært arbeid.

Med bakgrunn som ergoterapeut og med aktivitetsbegrepet i fokus, har den største utfordringen i arbeidet som los vært å navigere i NAV-systemet. Regelverk og rutiner er en stor del av hverdagen og det har vært en bratt læringskurve å tilegne seg denne kunnskapen for å kunne tilrettelegge best mulig for den enkelte bruker. Jeg har erfart at ved å kunne regelen er det lettere å argumentere for unntaket.

Det å ha kjennskap til lokalsamfunnet er også en viktig del av jobben min. Da tenker jeg ikke bare på kunnskap om arbeidsgivere og tilbud innen psykisk helsevern, men hva som finnes av fritidstilbud, foreninger og andre akti-

viteter. For noen kan det være et første viktig steg mot arbeid å delta i en aktivitet som de har interesse for.

Videre har erfaringene fra NAV's tidligere satsning på arbeid og psykisk helse blitt bekreftet: det er behov for å samordne tjenestene til brukere med psykiske helseproblemer. Mange brukere kjenner lite eller ingenting til behandlingssystemet og hjelpen som de kan få der. Behandlere og andre samarbeidspartnere kjenner lite til NAV og mulighetene som finnes til å kombinere arbeid eller arbeidsrettet aktivitet med behandling.

Det er også min erfaring at arbeidsgivere er positive til å gi arbeidstakere med psykiske helseplager en mulighet i arbeidslivet. Så lenge en etablerer en god dialog med arbeidsgiver og arbeidsplassen ved å sikre at arbeidsgiver får informasjon, veiledning og støtte, opplever jeg at dette bidrar til at mennesker med psykiske helseplager kommer i, og beholder arbeid. □

Referanser:

1. www.nav.no og www.helsedirektoratet.no/psykisk